

บทที่ ๒

ประโยค

คำต่าง ๆ เมื่อนำมาเรียบเรียงกันเข้าจนเกิดข้อความที่มีความหมาย สมบูรณ์ขึ้นมา ก็บอกให้ทราบอย่างน้อยว่าใคร ทำอะไร และอาจจะ บอกต่อไปว่า กับใคร ที่ไหน อย่างไร ฯลฯ ข้อความเช่นนี้เรียกว่า ประโยค

ประโยคในความหมายทางไวยากรณ์นั้น หมายถึงความสัมพันธ์ของ ด้อยคำตามที่วางกฎเกณฑ์ไว้ แบ่งออกเป็นสามชนิดคือ เอกรรตประโยค อเนกรรตประโยค และสังกรประโยค ดังที่เราเคยเรียนมาแล้ว ซึ่งก็นับว่าเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษารูปประโยคและการใช้ภาษา เพราะอย่างน้อย ก็ทำให้เราทราบว่า ข้อความที่ได้ใจความสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วย ภาคประธาน และภาคแสดงเป็นอย่างน้อย นอกจากนี้ก็ยังมีภาคกรรม และส่วนซึ่งมาขยายภาคต่าง ๆ เหล่านี้อีกด้วย

แต่ถ้าพิจารณากันเฉพาะด้านการใช้ภาษา บางครั้งเราก็ไม่อาจจะ บอกให้ชัดแจ้งลงไปได้ว่า ประโยคที่เราพูดหรือเขียนไปนั้น ส่วนไหน เป็นบทอะไร นอกจากจะจัดประโยคนั้นเสียใหม่ให้เป็นรูปประโยคตาม หลักไวยากรณ์ ซึ่งจริง ๆ แล้วเราก็ไม่ปรารถนาจะทำและรู้สึกว่ามันจำเป็นที่ต้องทำเช่นนั้นด้วย ดังนั้น ในด้านการใช้ภาษาเราจะพิจารณา ประโยคในแง่ที่ว่า คำที่เรานำมาเรียบเรียงกันขึ้นนั้น แสดงความหมาย

ถูกต้องตามที่เรต้องการหรือไม่ ให้ความชัดเจนเพียงไร กระดาษรัดกุ่ม มีน้ำหนักและสร้างความประทับใจแค่ไหน เป็นต้น

นอกจากนี้ ขอชี้แจงไว้เสียก่อนว่า การใช้ประโยชน์นั้นมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเช่นเดียวกับเรื่องการใช้คำ โดยเฉพาะเรื่องความถูกต้องและความเหมาะสม ฉะนั้นถ้าหากจะมีได้กล่าวไว้อีกก็ขอให้เข้าใจตามนั้นด้วย เพราะที่จริง การใช้ประโยชน์ก็คือการใช้คำหลาย ๆ คำนั่นเอง

อีกประการหนึ่ง การใช้ประโยชน์ในการพูดและการเขียน อาจจะแตกต่างกันบ้างในด้านความเข้าใจ เพราะในการเขียนไม่สามารถเน้นเสียงช่วยให้เกิดความเข้าใจได้เหมือนกับการพูด แต่การเขียนก็อาจจะทำได้โดยอาศัยเครื่องหมายวรรคตอน นอกจากนี้ลีลาในภาษาพูดและภาษาเขียนก็ยังแตกต่างกันด้วย ดังนั้น การฝึกฝนเรื่องการพูดกับการเขียนจึงมีสิ่งที่แตกต่างกันบ้างในรายละเอียด ส่วนหลักใหญ่ ๆ แล้วคงสามารถกล่าวพร้อมกันไปได้

การผูกประโยค

การนำคำมาเรียบเรียงให้เกิดข้อความตามที่ต้องการ ดังกล่าวไว้ในตอนต้นนั้นขอเรียกว่า การผูกประโยค การผูกประโยคมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงดังต่อไปนี้

๑. ความถูกต้องชัดเจนของประโยค
๒. ความกระชับรัดกุมของประโยค
๓. น้ำหนักของประโยค
๔. ภาพพจน์ของประโยค

๑. การผูกประโยคให้ถูกต้องชัดเจน

๑.๑ การเรียงคำให้ถูกต้อง ก็คือต้องวางประธาน กริยา หรือกรรม ให้ตรงตามตำแหน่ง เพื่อให้ข้อความถูกต้องชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น

ใบหน้าของหล่อน ขึ้นส่วมี มากมาย — ไม่ชัดเจน

ใบหน้าของหล่อน มีส่วขึ้น มากมาย — ชัดเจน

เธอช่วยปลอบ ความทุกข์เขาให้คลาย — ไม่ชัดเจน

เธอช่วยปลอบ เขาให้คลายความทุกข์ — ชัดเจน

๑.๒ การขยายความให้ถูกต้อง ก็คือคำหรือความที่นำมาขยายข้อความ นั้นจะต้องวางไว้ให้ถูกต้อง มิฉะนั้นจะทำให้ข้อความนั้นไม่ชัดเจน หรือมีความหมายไม่ตรงกับที่เราต้องการ ยกตัวอย่างเช่น

เขาถูกฟ้อง ฐานหมิ่นประมาทในศาล

เขาถูกฟ้อง ในศาลฐานหมิ่นประมาท

จะเห็นว่าข้อความทั้งสองประโยคนี้มีความหมายต่างกัน เพราะวาง ส่วนขยาย “ในศาล” ผิดที่กัน การวางส่วนขยายนี้ เรามีหลักว่า ถ้าจะ ขยายคำหรือข้อความใด ก็ต้องให้ส่วนขยายอยู่ใกล้ตัวหรือข้อความนั้น ขอ ให้สังเกตดูตัวอย่างข้างต้นอีกครั้ง หรือตัวอย่างนี้

เขามอบทุนช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยากจน— ถ้า หมายถึงช่วยเหลือนักเรียนยากจนก็ไม่ถูก

เขามอบทุนช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจนในโรงเรียนต่าง ๆ — ถูก ต้องและชัดเจน

๑.๓ การใช้ คำตามแบบภาษาไทย คือให้ข้อความที่ผู้เขียนมีลักษณะเป็นภาษาไทย ไม่เลียนแบบภาษาต่างประเทศ การเรียงคำตามแบบภาษาไทย ซึ่งเราค้นเคยกันอยู่แล้ว จะทำให้ข้อความกะทัดรัด เข้าใจง่าย และไม่เคอะเขิน ยกตัวอย่าง เช่น

เขาถือหนังสือเล่มใหญ่เข้ามา — แบบภาษาไทย

เขาเข้ามาพร้อมกับหนังสือเล่มใหญ่ — แบบภาษาต่างประเทศ

ปริญญาเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ — แบบภาษาไทย

ปริญญาเป็นสิ่งที่สนองความต้องการของทุกคน — แบบภาษาต่างประเทศ

๑.๔ การใช้คำให้สั้นกระชับความ คือใช้คำที่ได้ความหมายครบถ้วน ไม่ขาดบทประธานหรือบทกริยาไป ซึ่งทำให้ข้อความนั้นไม่ขัดเจน ตัวอย่าง เช่น

เขาสงสัยเรื่องคนร้ายที่ ได้แจ้งตำรวจ ไว้แล้ว — ไม่ชัดเจน เพราะไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นผู้แจ้งตำรวจไว้

เขาสงสัยเรื่องคนร้ายที่เขา ได้แจ้งตำรวจไว้แล้ว — ชัดเจน

นักกีฬาที่ประชาชนยกย่องนั้น เขาย่อมไม่ถือตัว — ไม่ชัดเจน เพราะว่ามี “เขา” เพิ่มขึ้นมา จึงเป็นปัญหาว่า “เขา” คือนักกีฬาหรือไม่

นักกีฬาที่ประชาชนยกย่องย่อมไม่ถือตัว — ชัดเจน

๑.๕ การเว้นวรรคตอนให้ถูกต้อง คือรู้จักเว้นให้มีช่องว่างระหว่างคำ เพื่อแบ่งข้อความเป็นตอน ๆ ให้ได้ความชัดเจนตามที่ต้องการ ตามปกติเราเว้นวรรคใหญ่เมื่อจบประโยคหรือข้อความใหญ่ และเว้น

วรรคน้อยเมื่อจบข้อความย่อย ๆ หรือเมื่อใช้คำซึ่งเป็นชื่อหลาย ๆ คำมาเรียงกัน เราจะไม่วั้นวรรคระหว่างประธานกับกริยาในข้อความเดียวกัน และระหว่างคำที่เชื่อมด้วย “และ” เว้นแต่ถ้า “และ” ใช้เชื่อมข้อความที่เว้นวรรคได้ ขอให้สังเกตดูจากที่เขียนมานี้เป็นตัวอย่าง

๒. การผูกประโยคให้กระชับรัดกุม

ความกระชับรัดกุมของประโยคนอกจากจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการใช้คำเท่าที่จำเป็นดังกล่าวมาแล้ว ยังมีสิ่งที่จะต้องพิจารณาอีกบางประการคือ

๒.๑ การรวบรวมความให้กระชับ ในกรณีที่ข้อความนั้นมีประธานหลาย ๆ คำโดยมีกริยาร่วมกัน ก็ให้หาคำมารวมความให้กระชับ ยกตัวอย่าง เช่น

ชาวเหนือ ชาวอีสาน ชาวใต้ ล้วนเป็นชาวไทยทั้งสิ้น
ข้างสาร ภูเห่า ข่าเก่า เมียรัก ทงหมคนห้ามไว้วางใจ

๒.๒ การลำดับความให้รัดกุม ข้อความที่ถือว่ารัดกุมคือข้อความที่มีส่วนสำคัญที่สุดอยู่ตอนท้ายของข้อความ เพราะจะทำให้ผู้อ่านผู้ฟังสนใจไปตลอดข้อความ ตรงกันข้าม ข้อความที่ไม่รัดกุมคือข้อความที่กล่าวส่วนสำคัญเสียก่อน แล้วจึงขยายความในตอนหลัง ยกตัวอย่าง เช่น

เขาไม่เคยโกงใคร ถึงแม้ว่าเขาจะไม่เก่งกล้าสามารถและไม่สู้เฉลียวฉลาดเหมือนคนอื่น — ไม่รัดกุม

ถึงเขาจะไม่เก่งกล้าสามารถ และไม่สู้ฉลาดเหมือนใคร ๆ แต่เขาก็ไม่เคยโกง — รัดกุมกว่า

คนที่ไม่มีใครอยากคบ คือคนใจแคบ เห็นแก่ตัว ปากไม่ดี และขี้อิจฉา — ไม่รักกุม

คนใจแคบ เห็นแก่ตัว ปากไม่ดี และขี้อิจฉา เป็นคนที่ไม่มีใครอยากคบ — รักกุมกว่า

๒.๓ การจำกัดความ ข้อความในประโยคหนึ่ง ๆ ควรจะมีเพียงอย่างเดียว หรือควรจะต้องเกี่ยวข้องกัน ไม่ควรให้กระจุกกระจายไปเป็นคนละเรื่อง ดังนั้น การใช้ประโยคหรือข้อความซ้อนกันจึงต้องระมัดระวังเรื่องใจความ คือถ้าหากใจความไม่สัมพันธ์กันก็ควรจะแยกออกเป็นคนละข้อความเสียเลย มิฉะนั้น จะทำให้ข้อความขาดลักษณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น

เขาทำคะแนนในภาคเรียนนี้ได้ดีและขับรถสปอร์ตมาเรียนทุกวัน — ความไม่เกี่ยวข้องกัน

เขาทำคะแนนในภาคเรียนนี้ได้ดีและคงมีหวังได้เกียรตินิยมเมื่อเรียนจบ — ความเกี่ยวข้องกัน

เขามาโรงเรียนแต่เขาไม่หล่อเลย — ความไม่เกี่ยวข้องกัน

เขามาโรงเรียนแต่ไม่เรียนหนังสือ — ความเกี่ยวข้องกัน

๓. การผูกประโยคให้มีน้ำหนัก

๓.๑ การจำกัดคำให้อยู่ในที่ซึ่งมีน้ำหนัก น้ำหนักของข้อความจะอยู่ที่ตรงที่ซึ่งมีการเน้น หมายความว่า ถ้าเราต้องการเน้นสิ่งใดในข้อความเราก็จัดสิ่งนั้นให้อยู่ในตำแหน่งที่มีน้ำหนักที่สุด

ตามปรกติสิ่งที่เราต้องการนั้น เรามักจะกล่าวขึ้นก่อน เช่นเรื่องไฟไหม้ ถ้าเราต้องการเน้นสิ่งที่เกิดขึ้นเราก็จะพูดว่า “เกิดไฟไหม้ที่ตลาด” แต่ถ้าต้องการเน้นสถานที่เราก็จะพูดว่า “ที่ตลาดเกิดไฟไหม้”

ฉะนั้น ในการเรียงลำดับคำ เราจะต้องจัดให้คำที่ต้องการเน้นไว้ตอนต้นข้อความซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีน้ำหนักมากที่สุด

๓.๒ การจัดความให้ชัดแย้งกัน การใช้ข้อความคล้ายตามกันธรรมดาๆ บางครั้งก็ไม่น่าสนใจนัก แต่ถ้าหากทำให้เนื้อความชัดกันได้ก็จะรู้สึกว่ามีน้ำหนักและมีน้ำหนักมากขึ้น จึงน่าจะใช้ข้อความแบบนี้ในการเขียนและการพูดบ้าง วิธีทำก็โดยการหาข้อความดังกล่าวแล้วมาเชื่อมโยงกัน ยกตัวอย่าง เช่น

บ้านเมืองยิ่งเจริญขึ้นเท่าใดคนก็ยิ่งหาความสุขไต่ยากขึ้นเท่านั้น
คนไทยตัวเล็กก็จริงแต่เล็กพริกขี้หนู

๓.๓ การจัดความให้กำกวมกัน การผูกประโยคให้มีเนื้อความในตอนต้นและตอนท้ายกำกวมกันโดยมีคำเชื่อมซึ่งรับกัน จะทำให้ข้อความนี้มีน้ำหนัก ยกตัวอย่าง เช่น

ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์
เมื่อใดเงินพูดเมื่อนั้นความจริงก็เงิบ

๓.๔ การใช้ความซ้ำๆ กัน ข้อนี้คล้ายคลึงกับเรื่องการใช้คำ คือ บางครั้งข้อความจะมีน้ำหนักมากขึ้น ถ้าหากใช้ความซ้ำๆ กัน ยกตัวอย่างเช่น

ข้าพเจ้าไม่ยอมและจะไม่ยอมเป็นอันขาด

คนที่เห็นคนเป็นคนจึงจะนับว่าคน

๓.๕ การใช้ความซักน่าให้ตอบ ข้อความที่ตั้งเป็นปัญหาท้าทายให้ตอบ เป็นข้อความอีกชนิดหนึ่งซึ่งมีน้ำหนักดี อันที่จริงปัญหาที่ถามนั้นไม่ต้องการคำตอบแต่อย่างใด เพราะผู้ถามย่อมรู้อยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่น

สิ่งใดเล่าที่พวกเราแสวงหากันมานานแล้ว สิ่งนั้นคือความยุติธรรมมิใช่หรือ

เราจะยอมให้เขาโขกสับตามสบายต่อไปอย่างนั้นหรือ

๔. การผูกประโยคให้มีภาพพจน์ หมายถึงการสร้างข้อความให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความรู้สึกเห็นภาพขึ้นในใจ ข้อความชนิดนี้มักเป็นข้อความที่มีความหมายโดยนัย ดังนั้นจึงอาจกล่าวว่าเป็นโวหารอย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นข้อความที่ใช้คำน้อย แต่ให้ความหมายกว้างขวางลึกซึ้งกินใจ การผูกประโยคให้มีภาพพจน์อาจทำได้ดังนี้

๔.๑ การใช้ความซึ่งคล้ายคลึงกัน นำมาเปรียบเทียบกัน ยกตัวอย่าง เช่น

เจ้าพุดจาใช้ถ้อยคำวนเวียน เหมือนลูกหมาไล่กัดหางตัวเอง — (จดหมายจางวางหว่า ของ น.ม.ส.)

สมัยนั้นมิวซาค์เหมือนมทรพย

๔.๒ การใช้ความซึ่งแตกต่างกัน นำมาเปรียบเทียบกัน ยกตัวอย่าง เช่น

ความรักทำให้ความขรवलกลับเป็นความงาม ความโง่กลับเป็น
ความฉลาด ความแก่กลับเป็นความหนุ่ม ฯลฯ—(นิทานเวตาล ของ
น.ม.ส.)

เป็นที่น่าเสียใจอย่างหนึ่ง ที่คนเรายังรุ่งเรืองขึ้นเท่าใด ก็
ยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้นเท่านั้น—(เมืองไทยจตุรทิศ ของ อัครพาดู)

๔.๓ การใช้ความซึ่งสัมพันธ์กัน นำมาเปรียบเทียบกัน ยกตัว
อย่าง เช่น

ชีวิตต้องต่อสู้ตั้งแต่อยู่ในเปลจนไปสู่บ่าข้า

เขาสู้ยิบตา เมื่อถึงเวลาจนตรอก

ปากกามีพลังยิ่งกว่าดาบ

๔.๔ การใช้ความที่เกินจริง กล่าวเป็นทำนองเปรียบเทียบ ยก
ตัวอย่าง เช่น

ถึงแม้จะเอาข้างมาลูบข้าพเจ้าก็ไม่ไป

ฉันไม่ไปละ มีอย่างที่ไหนปล่อยให้ยื่นคอกอยู่ตั้งโกฏิ

เขาบอกว่าคิดถึงเธอทุกลมหายใจเข้าออก

๔.๕ การใช้ความที่ทำให้ต้องคิด กล่าวเป็นทำนองเหน็บแนม
หรือประชดประชัน ยกตัวอย่าง เช่น

ถ้าเต็กกินมากกว่าตะกั่ว แต่ถ้าผู้ใหญ่กินได้ก็ว่าเจริญอาหาร

การวิจัย คือการโกหกโดยอ้างหลักฐานให้ต้องเชื่อ

ข้าพเจ้าไม่เรียนหรอก เพราะถึงอย่างไรข้าพเจ้าก็คงโง่โดยไม่

ต้องเรียน

การนำเสนอความเหมาะสมเช่นเดียวกับเรื่องกรเซ คาซง เทยา เวแสว ตงแค
 ตอนต้น คือโอกาสใดจะใช้ข้อความอย่างไร และจะใช้มากน้อยแค่ไหน
 เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาให้รอบคอบ ข้อความที่ถูกต้องชัดเจนและกระชับ
 รัดกุมนั้น อาจจะใช้กับเรื่องราวต่าง ๆ ได้โดยไม่จำกัดจำนวน แต่ข้อความ
 ที่มีน้ำหนักและภาพพจน์ควรใช้ต่อเมื่อรู้สึกว่าจะทำให้เรื่องราวดีขึ้นเท่านั้น
 ไม่ควรใช้พร่ำเพรื่อและใช้อย่างไม่พินิจพิจารณา เพราะจะทำให้ผู้อ่านและ
 ผู้สีกซ์ชิน

การใช้ประโยคสั้นหรือประโยคยาวจึงจะดี ก็เป็นเรื่องที่มีผู้กล่าวถึง
 กันมาก ในที่นี้ขอแนะนำว่าประโยคสั้น ๆ นั้นอ่านหรือฟังเข้าใจได้ง่าย
 แต่มีความหมายน้อยและไม่ค่อยสละสลวย ส่วนประโยคยาวเข้าใจได้ยาก

